

GÜNCEL GELİŞMELER

CENEVRE'DE SON TANGO MUYDU?

ULVİ KESER

INFORMAL
5+1
MEETING ON CYPRUS

Güncel Gelişmeler VII

COPYRIGHT © 2021

Bu yayının tüm hakları DARD Diploması Araştırmaları Derneği'ne aittir. DARD'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

6 MAYIS 2021

DARD | DİPLOMASİ ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ

Karaman Mahallesi Tuna Caddesi Karaman Dernekler
Yerleşkesi No: 59 Nilüfer - Bursa - TÜRKİYE

Tel: +90 (224) 294 11 65 | bilgi@diplomasiarastirmalari.org.tr

📍 diplomasiarastirmalari.org.tr   dard2018 dard.2018

CENEVRE 'DE SON TANGO MUYDU?

Ulvi KESER*

“Afrodit'in Lanetliler Adası” olarak da bilinen Kıbrıs'ta Rumların Kasım 1967'de Geçitkale-Boğaziçi'ne yaptıkları saldırılar ve hemen ardından Türkiye'nin verdiği son notayla birlikte yeni bir yola evrilen müzakere süreci 1968 yılıyla birlikte başlar. Gerek adada gerekse ada dışında farklı merkezlerde büyükelçiler, devlet başkanları, heyetler ya da özel müzakereciler vasıtasıyla çoğunluğu mekik diplomasisi şeklinde devam eden müzakere süreci Nisan 2021 tarihine kadar sürmüştür. Bu bağlamda konunun daha rahat anlaşılabilmesi ve bakış açılarının masaya yatırılabilmesi bağlamında bazı noktaların açıklığa kavuşmasında fayda vardır:

- 1- 1 Nisan 1955 tarihinden itibaren adayı kim kan gölüne çevirmiştir?
- 2- 1959 Londra ve Zürih Antlaşmaları'nı kim yok hükmünde kabul etmiştir?
- 3- 16 Ağustos 1960'da kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kim “*atlama tahtası*” olarak değerlendirmiştir?
- 4- Aynı tarihte garantör devlet olarak 900 kişilik Kıbrıs Yunan Alayı (Elliniki Dynami Kyprou / EL-DIK)'e paralel olarak Adaya konuşlanan 650 kişilik Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı (KTKA)'nı kim yok saymıştır?
- 5- 21 Aralık 1963 tarihinde Akritas adı verilen derin devlet yapılanmasıyla Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kim ortadan kaldırmıştır?
- 6- Mart 1964 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nde alınan kararla adaya konuşlanan BM Barış Gücü (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus / UNFICYP)'nü kim yok hükmünde değerlendirmiş ve saldırılarına devam etmiştir?
- 7- Adada garantör devlet Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'nin bulundurduğu askeri güce ve BM Barış Gücü'ne rağmen 1967 Geçitkale-Boğaziçi saldırılarını kim gerçekleştirmiştir?

Yukarıda sıralanan soruların tamamına hep bir ağızdan ve tereddütsüz “*Rumlar*” diyorsanız bugün geli-

* Prof. Dr. Girne Amerikan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı & Diplomasi Araştırmaları Derneği Üyesi,
e-posta: ulvikeser@gmail.com

nen noktada çözümsüzlüğe saplandığı söylenen Kıbrıs Müzakereleri'nde neden bir sonuca gidilemediğinin de cevabı verilmiş olacaktır.

Adada yaşayan Kıbrıslı Türklerin mevcudiyetini ve meşruiyetini hiçbir zaman kabul etmeyen, Kıbrıslı Türkleri kendi maiyetlerinde azınlık statüsünde gören ve görelî bir asimilasyon politikasıyla eritmeye çalışan Rum tarafının masada Kıbrıslı Türkler lehine herhangi olumlu bir sonucu kabul etmesi de beklenemez. Bu durum dün böyleydi bugün de böyle olmuştur. Beyrut'tan New York'a, Cenevre'den Londra'ya yıllardır devam eden çok uluslu film platosu görüntülü Kıbrıs Müzakereleri “*Bati'nin şımarık çocuğu*” Yunanistan'ın da devreye girmesiyle herkesi bıktıran bir hal almış, yıllardır tipik Yunan stratejisi haline gelen “*kontrollü gerilim stratejisi*” ekseninde sonuçsuz ve sayısız görüşmelere sahne olmuştur. Zaman zaman hızlanan, kamuoyunu heyecanlandıran uzun metrajlı film tadındaki müzakere sürecinde son 20 yıl içerisinde uzun bir dönem BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın adıyla anılan ve 115 sayfadan başlayıp son olarak 9.600 sayfaya kadar çıkan 5 Annan Planı ve ardından Annan Referandumu yaşanmıştır.

Süreç içerisinde Avrupa Birliği (AB)'nin de devreye girmesiyle müzakereler daha da karmaşık bir hal almıştır. Zira 1950 yılında BM Güvenlik Konseyi'ne adanın kendisine verilmesi için talepte bulunan Yunanistan'a BM'nin mealen verdiği “*Bu bizi ilgilendiren bir sorun değildir. Türkiye ile Yunanistan masaya oturup anlaşmalıdır*” yaklaşımından AB'nin zoraki misafir olarak başköşeye oturduğu bir bakış açısına geçilmesi de ilginç bir husus olarak kayda değerdir. O süreçte yapılan Annan Referandumu'nda AB'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'ye verdiği “*Siz referandumda evet dersiniz sizi AB'ye alacağız*” sözü de yerine getirilmemiş, tam aksine Tasos Papadopoulos'un “*Ben devlet aldım, toplum olarak geri veremem*” diyerek “*HAYIR*” dediği oylamanın ardından Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) birliğe kabul edilmiştir. Bu durum ortak para ve sınırsız Avrupa uygulaması dışında ekonomik, siyasi ve askeri entegrasyonunu sağlayamamış AB'nin ya da genel anlamda Batı'nın bakış açısını da ortaya koymuştur. Süreç içerisinde Yunanistan ve GKRY'nin zaten zorda olan AB'yi ekonomik olarak dibe çektiğini ise söylemeye gerek yoktur. Hemen ardından gelen süreçte yine İsviçre'de ve bu sefer federasyon temelinde diplomasi sürecinin tamamen bittiği ve Rumların masayı terk ettiği Crans Montana'da yapılan görüşmeler de hüsrarla sonuçlanmış, edilgen Türk tarafına rağmen Rumların uzlaşmaz tavrı müzakereleri sonuçsuz bırakmıştır.

Nisan 2021 tarihine gelindiğindeyse görüntüde farklılıklar vardır ve her ne kadar “*gayri resmî görüşmeler*” olarak nitelendirilse de Türkiye ile KKTC'nin son dönemde hiç olmadığı kadar eşgüdüm ve uyum içinde hareket ettiği görülmektedir. Diğer bir deyişle Türkiye'nin ne istediğini bilen bir yaklaşım sergilediği ve şüphesiz özellikle Doğu Akdeniz'de yaşanan uluslararası gelişmelere paralel olarak varlığını daha net ve daha aktif hissettirmek için adımlar attığı ve çok net bir şekilde “*iki devletli çözüm önerisiyle*” masada olacağını belirttiği görülmüştür. Bu bağlamda Türkiye'nin ağırlığını daha önceki dönemlerin aksine daha fazla ortaya koyduğu yeni bir süreç başlamıştır. Söz konusu üst moral dengesiyle Cenevre'ye giden Cumhurbaşkanı Ersin Tatar başkanlığındaki KKTC heyeti, toplantının amacını “*tarafaların bir çözüm için ortak zeminde buluşmasının mümkün olup olmadığını görmek*” olarak açıklayan BM Genel Sekreteri Guterres'ten ilk etapta aşağıdaki taleplerde bulunmuştur:

- 1- BM Genel Sekreteri, Güvenlik Konseyi'nin iki tarafın eşit uluslararası statüsünün ve egemen eşitliğinin güvence altına alındığı bir kararı kabul etmesi için inisiyatif alacaktır. Böyle bir karar, mevcut iki devlet arasında iş birliğine dayalı bir ilişki kurulması için yeni bir temel oluşturacaktır.
- 2- Yukarıda belirtilen düzenlemeyle iki tarafın eşit uluslararası statüsü ve egemen eşitliği sağlandıktan sonra, BM Genel Sekreteri himayesinde karşılıklı olarak kabul edilebilir bir iş birliği anlaşması oluşturmak için sonuç odaklı ve belli bir zaman aralığına dayalı müzakerelere başlanacaktır.
- 3- Müzakereler iki bağımsız devlet arasındaki gelecekteki ilişkilere, mülkiyet, güvenlik ve sınır düzenlenmesinin yanı sıra AB ile ilişkilere odaklanacaktır.
- 4- Müzakereler Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin yanı sıra uygun olduğu hallerde gözlemci olarak AB tarafından desteklenecektir.

- 5- Herhangi bir anlaşma bağlamında iki devlet karşılıklı olarak birbirini tanıyacak, üç garantör devlet (Türkiye, İngiltere ve Yunanistan) bunu destekleyecektir.
- 6- Bu müzakereler sonucunda varılacak herhangi bir anlaşma -tıpkı Annan Planı sürecinde olduğu gibi- iki devlette ayrı olarak eşzamanlı referandumlarda onaya sunulacaktır.

Eski Portekiz Başbakanı olan BM Genel Sekreteri Antonio Guterres ise deyim yerindeyse daha ilk maddede “*topa girmek*” istememiş ve ABD, Rusya Federasyonu, Çin, Fransa ve İngiltere'den oluşan uyuyan devleri uyandırma konusunda da fazla gönüllü / ısrarcı olmamış ve tarafların yeterli ortak zeminde buluşamadıklarını belirtmekle yetinmiştir. Bununla birlikte Türk tarafının tezlerinin artık masada olduğu, Rumlar ısrar ve inatla kabul etmese de eğer müzakereler devam edecek olursa Guterres'in ifadesiyle “*dairenin kare yapılacağı*” açıktır.

Rum basını tarafından dönüşte topa tutulan GKRY Cumhurbaşkanı Nikos Anastasiadis'in “*5+1 hezimet*” olarak algılanan yaklaşımı sonrasında artık Adada hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı da açıktır. Her ne kadar Rumlar, Kıbrıslı Türklerin “*eşit uluslararası statü*” ve “*egemen eşitlik*” yaklaşımlarını kabul etmese de bu hususlar artık masadadır, kayıtlara geçmiştir. Ayrıca uzun soluklu filmin diğer aktörleri başta İngiltere olmak üzere müzakere süreçlerinde beklenmedik hamleler içine girebilir. Rum tarafını endişeye sevk eden asıl hususta budur.

GKRY Dışişleri Bakanı Nikos Hristodulidis'in müzakereleri “*Rum tarafı için hedefin, görüşmelerin Crans Montana'da kaldığı yerden yeniden başlaması için uygun koşulların yaratılması olduğu ve çözüm zemininin değişmesinin söz konusu olmadığı*” şeklinde değerlendirdiği görülmektedir. Rumların “*fırtınayı atlattık*” diyerek özetledikleri Cenevre Süreci'nde gündeme gelen mal tazmin, garantiler, eşit egemen statü, mülkiyet, toprak, garantörlük gibi değerler aslında artık kronikleşen ama ulusal menfaatlerine aykırı gördükleri taleplerdir. Kıbrıs müzakerelerini yıllardır “*uluslararasılaştırarak*” kazanabileceklerini değerlendiren Rumların son toplantıda da olduğu üzere “*Maraş'ı isterim, Karpaz'ı isterim, Güzelyurt'u da isterim*” gibi çeşitli şartlar ileri süren, uzlaşıdan uzak, iyi niyetten bihaber tavır sergilemesi umut bağladıkları uluslararası diplomasi çevrelerince de artık istenmeyecekleri ya da pek kabul görmeyecekleri bir hava da yaratmaktadır.

Kıbrıs müzakerelerinin devamında şüphesiz AB'den ayrılmış ve en azından ekonomik anlamda derin / rahat bir nefes almış Londra'nın tavrı merak konusudur. Zira Adanın % 2.5'lük kısmına sahip olan İngiltere'nin bölgedeki enerji kaynaklarından Münhasır Ekonomik Bölge noktasında reel politığe uygun adım atacağı ve şimdilik “*bekle ve gör*” politikası uygulayacağı düşünülmele birlikte kafalarda “*Acaba KKTC...?*” sorusunun olduğu da net bir şekilde görülmektedir.

Türkiye'nin ise tarihsel süreçte Akdeniz'de hiç olmadığı kadar proaktif bir tutum sergilemesi, Akdeniz'e en uzun kıyı veren devlet olarak buradaki mevcudiyetini ekonomik, siyasi ve şüphesiz askeri alanda göstermekten çekinmemesi önemlidir. Ayrıca Türkiye'nin Akdeniz'in öte yakasında KKTC ile son dönemde hiç olmadığı kadar uyumlu, kararlı ve istikrarlı bir yaklaşım sergilemesi de köprülerin altından akan suların KKTC hanesine yazılacağına açık bir göstergesidir.

**Diplomasi
Araştırmaları
Derneği**

**Association for
Research on
Diplomacy**

🖱️ diplomasiarastirmalari.org.tr   dard2018

